

INFORMASJON PÅ NORSK TEGNSPRÅK

*En kartlegging av tilgang til informasjon på norsk tegnspråk
fra det offentlige*

Marte Kvinnegard

22.12.2022

Innhold

1. Innledning	3
1.1 Bakgrunn	3
1.2 Formål og avgrensning	3
1.3 Metode	5
2. Regler om tilgjengelighet	7
3. Statlige aktører	8
3.1 Resultat av undersøkelsen	8
3.2 Synlighet	10
3.3 Utforming av informasjon	11
4. Kommuner	12
4.1 Resultat av undersøkelsen	12
4.2 Synlighet og utforming av informasjon	13
5. Andre sektorer	13
5.1 Helseinformasjon	13
5.1.1 Generell helseinformasjon	13
5.1.2 Informasjon under koronapandemien	16
5.2 Informasjon for barn og unge	22
5.3 Beredskapsplaner	23
5.3.1 Nasjonale beredskapsplaner	24
5.3.2 Regionale beredskapsplaner	26
5.3.3 Kommunale beredskapsplaner.....	27
5.3.4 Andre relevante dokumenter	29
5.3.5 Oppsummering	30
5.4 Offentlige museer.....	31
6. Avslutning	32
Referanseliste	33

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

Regjeringen har satt ned et utvalg som skal se nærmere på og foreslå hvordan tilgangen til norsk tegnspråk kan økes i relevante sektorer.¹ Dette skal gi grunnlag for en fornyet tegnspråkpolitikk i tråd med språklova.² Tegnspråkutvalget skal levere en rapport (NOU) i juni 2023. Utvalget skal blant annet gå gjennom lovverk, ordninger og tiltak som i ulike sektorer omfatter norsk tegnspråk, hente inn ny kunnskap om hva som er hovedutfordringene når det gjelder tilgang til norsk tegnspråk, og foreslå relevante tiltak og ordninger som kan styrke tilgangen til tegnspråk.

For døve innbyggere i Norge er tilgang til informasjon på norsk tegnspråk nøkkelen til tilgjengelighet, deltakelse og medvirkning. Informasjon på norsk tegnspråk er også en forutsetning for at døve skal kunne ta gode valg i forskjellige situasjoner i hverdagen. Ikke alle døve har hatt mulighet til å utvikle gode skrive- og lesekunnskaper. I et skriftbasert informasjonssamfunn utgjør dette et problem, fordi man risikerer å falle utenfor informasjonsstrømmen, selv om teksting av TV og videoer er en del av universell utforming. For eksempel deltar døve som gruppe i mindre grad ved valg enn befolkningen sett under ett.³ I tillegg viser en undersøkelse av helsekompetanse i den norske befolkningen at mange mangler sentrale kunnskaper og ferdigheter om helse.⁴ På bakgrunn av dette er det grunn til å anta at helsekompetansen kan være noe lavere blant døve. Mangel på slik kunnskap innebærer at det er vanskelig å finne fram til de ulike instansene i helsevesenet, og at man strever med å finne informasjon om kvaliteten på en bestemt helsetjeneste eller å finne ut hvilke rettigheter man har som pasient.

Danske Døves Landsforbund har i 2020 gjort rede for status på dansk tegnspråk.⁵ Som en del av dette gjennomførte de en kartlegging av tilgangen til informasjon på dansk tegnspråk på offentlige myndigheters nettsider i Danmark. De vurderer at langt under 1 % av den skriftlige informasjonen er tilgjengelig på dansk tegnspråk.⁶ Det er ikke kjent om det er gjort en tilsvarende undersøkelse i Norge. Tegnspråkutvalget har derfor bedt om en lignende kartlegging i Norge til bruk for sitt arbeid. Denne kartleggingen har brukt den danske undersøkelsen som inspirasjonskilde.

1.2 Formål og avgrensning

Formålet med denne artikkelen er å få kartlagt i hvilken grad det offentlige gjør informasjon tilgjengelig for tegnspråklige i Norge. Kartleggingen skal se på hva slags informasjon offentlige aktører gir på norsk tegnspråk, hvor lett tilgjengelig informasjonen er og i hvilken

¹ Regjeringen (u.å.a).

² Lov 21. mai 2021 nr. 42 om språk.

³ NOU 2001: 22 s. 72.

⁴ Le m.fl. (2020) s. 42 og 43.

⁵ Danske Døves Landsforbund (2021).

⁶ Danske Døves Landsforbund (2021) s. 8.

grad informasjonen er tilpasset tegnspråklige. Videre skal kartleggingen legge spesiell vekt på offentlige aktører som formidler helse- og velferdsinformasjon og statlige aktører som retter informasjonen sin mot barn og unge. I tillegg skal kartleggingen se på hvordan nasjonale beredskapsplaner ivaretar informasjon til tegnspråklige i befolkningen.

Kartleggingen skal ta utgangspunkt i nettsidene til offentlige aktører. Dette innebærer at kartleggingen i hovedsak ikke skal omfatte informasjon på norsk tegnspråk som legges ut på sosiale medier. Imidlertid spiller sosiale medier en viktig rolle i informasjonsformidlingen til både befolkningen og tegnspråklige. På grunn av denne rollen, vil kartleggingen se kort på sosiale medier der de har vært av stor betydning for informasjonsformidlingen eller der offentlige myndigheter velger å kun legge ut tegnspråklig informasjon på sosiale medier. Informasjon som legges ut på sosiale medier kan til en viss grad anses for å være mer tilgjengelig enn tegnspråklig informasjon som legges ut på nettsidene til offentlige aktører. På sosiale medier kommer det opp videoer med informasjon på tegnspråk når det er aktuelt, som for eksempel under koronapandemien, mens det kan være tungvint å finne fram til aktuelle offentlige nettsider og lete seg fram på disse nettsidene. Likevel krever sosiale medier at tegnspråklige følger de ulike offentlige aktørene på sosiale medier og sjekker de ulike plattformene jevnlig.

I tillegg til sosiale medier er det også andre typer informasjon som kartleggingen ikke omfatter. Videoer som oversetter utvalgte ord til tegnspråk, faller utenfor kartleggingen da dette ikke kan anses for å gjøre informasjon tilgjengelig for tegnspråklige. I tillegg er opptak fra konferanser og seminarer med tegnspråktolk ikke omfattet, da disse opptakene heller ikke kan anses for å gjøre informasjon på nettsider tilgjengelig for tegnspråklige. Det samme gjelder for læringsressurser på tegnspråk.

Offentlige aktører som kartleggingen skal se nærmere på, er både statlige aktører og kommuner. Kartleggingen tar utgangspunkt i utvalgte områder og utvalgte problemstillinger. Det er ikke meningen at kartleggingen skal omfatte alle offentlige aktører eller dekke alle forhold i tegnspråklig liv og hverdag. Kartleggingen skal se på statlige aktører som er relevante for tegnspråklige både som en gruppe og som en del av befolkningen i deres hverdag. Kommuner som kartleggingen skal se på, er de kommuner hvor det bor flest tegnspråklige. Utvalget av kommuner er også basert på at det skal være kommuner fra forskjellige deler av Norge.

Kartleggingen skal i utgangspunktet også vurdere om informasjonen som gis på tegnspråk først og fremst er tolket fra norsk, eller gis i en språkdrakt som er tilpasset tegnspråklige. At en talespråklig video eller skriftlig tekst blir tegnspråktolket er en form for tilpasning til tegnspråklige, siden målet er at tegnspråklige skal få informasjon på tegnspråk. Likevel kan det tegnspråktolkete materialet ikke anses for å være laget med utgangspunkt i et tegnspråklig publikum. Bakgrunnen for dette er at tegnspråktolkete materiale ikke alltid formidler akkurat samme mening som en video eller skriftlig tekst, og at det mangler justeringer med hensyn til sosiokulturelle forskjeller som kan være gunstige for

tegnspråklige.⁷ Normen for hvordan informasjon formidles på tegnspråk og talespråk skiller seg fra hverandre. For døve er det for eksempel en sosiolingvistisk norm at informasjon blir gitt ved et samspill mellom den som formidler informasjon og de som mottar informasjonen.⁸ For talespråklige er normen at en person formidler informasjon i form av en monolog.

Som gruppe trenger tegnspråklige sosiokulturelle justeringer fra norsk til tegnspråk, men samtidig kan det også være sosiale forskjeller i språk. Tegnspråklige personer er forskjellige, og deres vurderinger og oppfatninger av den tegnspråklige informasjonen kan være ulike. En tegnspråklig person kan vurdere at en video på tegnspråk gis i en språkdrakt som er tilpasset tegnspråklige, mens en annen tegnspråklig person med annen bakgrunn vil synes at den samme informasjonen er oversatt til tegnspråk på en dårlig måte. Noen grupper innenfor døvemiljøet, som for eksempel barn og unge, eldre, innvandrere, personer med kombinert syns- og hørselstap og personer med andre funksjonsnedsettelse kan også ha sine oppfatninger av den tegnspråklige informasjonen.

I forskningen er det foreslått en modell for å tilpasse informasjonsmateriale til tegnspråk, spesielt med tanke på helseinformasjon.⁹ Modellen består av flere steg som blant annet å lage en realistisk og engasjerende dialog på tegnspråk mellom to døve skuespillere og å legge inn ekstra innhold for å gjøre informasjonsmaterialet relevant for døvekulturen og døves hverdagsliv. Denne prosessen er omfattende, og det er lite sannsynlig at hver enkelt nettside inneholder informasjon om hvordan den offentlige aktøren har gått fram for å formidle informasjon på tegnspråk.

På bakgrunn av redegjørelsen over, skiller denne artikkelen mellom videoer med informasjon som blir tolket til tegnspråk og andre tegnspråklige videoer. Eksempler på sistnevnte er videoer som ikke er tegnspråktolket, men der en eller flere personer fritt informerer på tegnspråk eller gjengir skriftlig informasjon på tegnspråk. Det er ikke mulig å si om en tegnspråklig framstilling passer alle, men i visse tilfeller vil kartleggingen se nærmere på kvaliteten på den tegnspråklige informasjonen. Dette gjelder i tilfeller der det kommer fram at det har blitt lagt ned betydelig arbeid i å produsere den tegnspråklige informasjonen.

1.3 Metode

Her skal jeg redegjøre for min bakgrunn og hvordan dette har hatt betydning for undersøkelsene. I tillegg skal jeg også beskrive og forklare hva jeg har gjort for å innhente opplysningene.

Jeg er en døv, ung voksen som har tegnspråk som førstespråk og som er aktiv i døvemiljøet. Som døv tegnspråkbruker har jeg både kunnskap om og kjennskap til tegnspråk. Jeg har brukt dette til min fordel i undersøkelsen ved at jeg fra før av kjenner til noen offentlige

⁷ Pollard m.fl. (2009) s. 234.

⁸ Pollard m.fl. (2009) s. 234.

⁹ Pollard m.fl. (2009) s. 234–236.

nettsider med tegnspråklig informasjon og kan forstå hva som formidles på tegnspråk. Imidlertid har jeg ingen formell kompetanse innenfor tegnspråk, noe som gjør at jeg er tilbakeholden med å konkludere om den tegnspråklige informasjonen gis i en språkdrakt som er tilpasset tegnspråklige eller ikke. Derimot har jeg en master i rettsvitenskap, og denne bakgrunnen har jeg brukt i forbindelse med å undersøke regler om tilgjengelighet og finne fram til relevant informasjon.

Med hensyn til selve undersøkelsene, har jeg undersøkt ulike offentlige aktører sine nettsider i oktober i 2022. Jeg sjekket alle forsiden for opplysninger om informasjon på tegnspråk, og der nettsidene har søkefunksjon har jeg søkt på ordene «tegnspråk», «døv», «tegnspråktolk» og «tolk». I de tilfeller jeg ikke finner informasjon på tegnspråk, har jeg googlet navnet på den offentlige aktøren sammen med ordet «tegnspråk». Den samme fremgangsmåten brukte jeg når jeg skulle undersøke nettsider til offentlige aktører som formidler helseinformasjon. Jeg sendte også e-post til 17 ulike aktører for å dobbeltsjekke om de hadde informasjon på tegnspråk. Disse e-postene var stort sett sendt til kommuner, offentlige aktører som formidler helseinformasjon og statlige aktører som har barn og unge som målgruppe.

Selv om jeg har brukt ulike metoder for å finne tegnspråklig informasjon, kan det hende at jeg likevel ikke har fått tak i den tegnspråklige informasjonen som i utgangspunktet finnes. Dette kan skyldes at det er svært vanskelig å finne fram til informasjonen fordi man må inn på flere ulike undersider før man finner tegnspråklig informasjon. I andre tilfeller kan det hende at den tegnspråklige informasjonen forsvinner fordi den blir arkivert eller fordi opplysningene er utdaterte.

I forbindelse med undersøkelsen av hvordan informasjon ble formidlet til tegnspråklige under koronapandemien tok jeg utgangspunkt i Berntsen sin masteroppgave i funksjonshemming og samfunn fra 2021. I denne masteroppgaven skriver hun om døves informasjonstilgang under koronapandemien i tidsperioden mars 2020 til januar 2021. Jeg sendte også e-post til NAV Tolketjeneste i Oslo og fire kommuner med spørsmål om tegnspråktolking ved pressekonferanser.

Med hensyn til beredskapsplaner tok jeg utgangspunkt i de ulike beredskapsplanene som er tilgjengelige på nettet. Jeg fant fram til disse beredskapsplanene ved å søke på ulike organers nettsider, som for eksempel Helse- og omsorgsdepartementet, de regionale helseforetakene, kommunene og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Beredskapsplanene til fylkeskommunene er ikke tilgjengelig på deres nettsider, og jeg har sendt e-post til fylkeskommunene med spørsmål om deres beredskapsplaner og hvordan deres tegnspråklige innbyggere skal få informasjon i krisesituasjoner. Jeg har også sendt e-post til kommuner og bedt om mer informasjon om hvordan tegnspråklige innbyggere i deres kommuner skal få informasjon i krisesituasjoner. Ikke alle fylkeskommuner eller kommuner har svart på mine henvendelser, selv etter purring gjennom e-poster og telefonsamtaler.

2. Regler om tilgjengelighet

Det offentlige sine forpliktelser og ansvar følger av lover og regler. Norge har ratifisert FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) som fungerer som en ramme for nasjonale regler. Artikkel 21 i denne konvensjonen handler om ytringsfrihet og meningsfrihet, og tilgang til informasjon. Norge er ifølge artikkel 21 bokstavene a og d forpliktet til å sørge for at informasjon beregnet for allmenheten gis i tilgjengelige formater og at mediene skal oppmuntres til å gjøre sine tjenester tilgjengelige.

Likestillings- og diskrimineringsloven inneholder blant annet regler om det offentlige sitt ansvar for tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne.¹⁰ Ifølge likestillings- og diskrimineringsloven § 17 har offentlige virksomheter rettet mot allmenheten plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner. Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging slik at virksomhetens funksjoner, blant annet tjenester, kan benyttes av flest mulig, uavhengig av nedsatt funksjonsevne.

I likestillings- og diskrimineringsloven § 18 er det egne regler om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT). IKT omfatter blant annet teknologi som brukes til å lagre og publisere informasjon. Offentlige virksomheter har plikt til universell utforming av IKT rettet mot bruker slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av nedsatt funksjonsevne. Eksempler på universell utforming av IKT er teksting av lydfiler og videoer.¹¹ Denne plikten gjelder ikke hvis det blir en uforholdsmessig stor byrde for virksomheten å gjennomføre universell utforming av IKT. Kommunal- og distriktsdepartementet har uttalt at det er en høy terskel for å gjøre unntak fra kravene.¹²

Kommunal- og distriktsdepartementet ga i 2013 ut forskrift om universell utforming av IKT-løsninger.¹³ Forskriften gjelder nettløsninger, og fastsetter konkrete tekniske krav som skal sikre universell utforming.

Likestillings- og diskrimineringsloven og forskriften gjennomfører EUs nettilgjengelighetsdirektiv.¹⁴ Det oppdaterte regelverket trådte i kraft den 1. januar 2022. Direktivet pålegger offentlige organer å sikre et tilgjengelighetsnivå som er i samsvar med den harmoniserte europeiske standarden ETSI EN 301 549 V3.2.1. Kapitlene 9, 10 og 11 i denne standarden handler om hva som skal til for at nettbasert informasjon oppfyller

¹⁰ Lov 16. juni 2017 nr. 51 om likestilling og forbud mot diskriminering.

¹¹ Prop. 81 L (2016–2017) s. 325.

¹² Prop. 141 LS (2020–2021) s. 79.

¹³ Forskrift 21. juni 2013 nr. 732 om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger.

¹⁴ Europaparlaments og Rådets direktiv (EU) 2016/2102 av 26. oktober 2016 om tilgjengeligheten av offentlige organers nettsted og mobilapplikasjoner.

kravene til tilgjengelighet. Disse kapitlene viser til retningslinjer for universell utforming av nettinhold (WCAG) versjon 2.1.

WCAG inneholder en liste over kriterier som alle offentlige nettsider skal oppfylle slik at nettsidene er tilgjengelige for alle uavhengig av nedsatt funksjonsevne. Kriteriene er delt inn i tre tilgjengelighetsnivåer: A, AA og AAA. Listen inneholder ingen krav om tegnspråk på nivå A og AA. Kun suksesskriterium 1.2.6, som er en del av nivå AAA, inneholder et krav om tegnspråk: «Det gis tilgang til tegnspråktolking for alt forhåndsinnspilt lydinnhold i synkroniserte medier». Kravet gjelder bare forhåndsinnspilte medier, som for eksempel videoer. Norge er ikke forpliktet til å overholde kriterier på nivå AAA, men kun nivåene A og AA.¹⁵ WCAG inneholder ingen anbefalinger om at tekst bør oversettes til tegnspråk. Retningslinjene inneholder en egen ordliste, og muligheten for å oversette tekst til tegnspråk nevnes kun kort som en merknad til begrepet «mediealternativer til tekst»:

«Mediealternativer til tekst er beregnet på brukere som kan ha nytte av alternativ gjengivelse av tekst. Mediealternativer til tekst kan være bare lyd, bare video (herunder tegnspråkvideo) eller en kombinasjon av lyd og video.»

Offentlige aktører og organer i Norge er ikke forpliktet til å gjøre informasjon tilgjengelig på tegnspråk. Oversetting av lyd og tekst til tegnspråk er likevel en del av universell utforming, og det å gjøre informasjon tilgjengelig på tegnspråk vil oppfylle plikten til universell utforming.

En annen lov som er relevant i denne sammenhengen er språklova, som inneholder bestemmelser om språk i Norge. Språklova § 1 bestemmer at offentlige organer skal ta ansvar for å verne og fremme norsk tegnspråk. Dette kan forstås som at det offentlige skal sette i gang positive tiltak for å sikre tilgang til norsk tegnspråk utover det som følger av øvrige lover.¹⁶ En måte å gjøre dette på, er å legge til rette for at tegnspråklige får tilgang til informasjon på eget språk på nettsider og i annen formidling. Dermed vil språklova kunne legge føringer for det offentlige sitt ansvar for å formidle informasjon på tegnspråk.

3. Statlige aktører

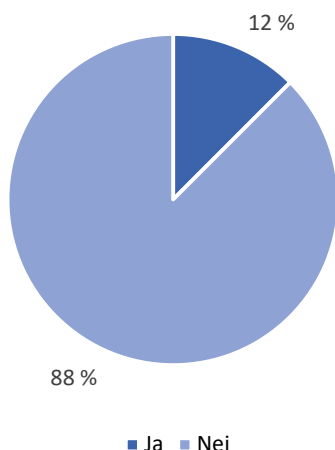
3.1 Resultat av undersøkelsen

Den systematiske undersøkelsen av nettsidene til statlige aktører tok utgangspunkt i 72 forskjellige aktører. Disse var Stortinget, departementer, underliggende direktorater og etater, domstoler og utdanningsinstitusjoner som høyskole og universitet. Undersøkelsen viser at kun 9 av 72 nettsider har informasjon på tegnspråk.

¹⁵ Prop. 141 LS (2020–2021) s. 54.

¹⁶ Prop. 108 L (2019–2020) s. 150.

Har nettsiden informasjon på tegnspråk?

Av de 9 nettsidene som har informasjon på tegnspråk, varierer det fra de offentlige aktørene som selv gjør informasjonen tilgjengelig på tegnspråk til de som lenker til andre nettsider som har videoer på tegnspråk:

Statlig aktør	Egen video	Lenke til andre nettsider
Arbeids- og velferdsetaten (NAV)		Lenke til Kunnskapsbanken med 3 videoer om hvordan man bruker www.tolkebestilling.no
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet	1 video om vett på nett	Lenke til Kultur- og likestillingsdepartementet sin side på www.regjeringen.no med 9 videoer som oversetter CRPD til tegnspråk, og YouTube med 1 video om rett til å være trygg
Folkehelseinstituttet	2 videoer om koronavaksine	Lenke til Vimeo med 1 video om influensavaksine på 1-2-3, 1 video med generell informasjon og råd om koronavirus og 1 video om koronavaksine på 1-2-3
Høgskulen på Vestlandet	4 videoer om forskningsprosjekter	
Kultur- og likestillingsdepartementet sin side på www.regjeringen.no	9 videoer som oversetter CRPD til tegnspråk	
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	1 video om forskningsprosjekt, 1 video om tegnspråk og 1 video med nyhetsbrev	

Språkrådet	1 video om Språkrådet, 12 videoer med svar på spørsmål om tegnspråk, 3 videoer om tegntermgruppa, 1 video om hvordan Språkrådet jobber med tegnspråk og 1 video om Tegnspråkprisen i 2018 og 1 video om Tegnspråkprisen i 2022	Lenke til www.spraklov.no med 1 video om paragrafene i språklova om norsk tegnspråk og YouTube med 1 video om verdien av tegnspråk
Statped	2 videoer om barn som bruker tegnspråk og 10 videoer om Statpeds tilbud	
Valgdirektoratet		Lenke til www.jegvilstemme.no med 24 videoer om valg

Undersøkelsen viste også at noen har slettet sine tegnspråklige videoer fra deres nettsider. Statens pensjonskasse hadde 11 videoer med informasjon om korona på deres nettsider i begynnelsen av oktober i 2022. I slutten av oktober var disse videoene fjernet. Siden videoene ikke lenger er tilgjengelige, er videoene ikke med i denne undersøkelsen. Ifølge e-post fra Statens pensjonskasse den 7. november 2022 ble videoene fjernet fordi de var for gamle og utdaterte til at Statens pensjonskasse kunne la dem være tilgjengelig på nettsiden deres. Videoene er fremdeles tilgjengelige på YouTube, men ifølge Statens pensjonskasse vil de snart sette videoene som ikke søkbare. Dette innebærer at videoene kun er tilgjengelig for de som har URL-adressen til hver enkelt video.

På bakgrunn av undersøkelsen og den store mengden av skriftlig informasjon som ligger ute på nettsidene, er det grunn til å tro at en svært liten del av den skriftlige informasjonen gjøres tilgjengelig på tegnspråk. Den tilsvarende undersøkelsen i Danmark legger til grunn at langt under 1 % av den skrevne informasjonen er oversatt til dansk tegnspråk.¹⁷ Det samme kan sies å gjelde for Norge.

3.2 Synlighet

Av de 9 nettsidene som har informasjon på tegnspråk, var det kun en nettside som informerte under funksjonen «valg av språk» at de har informasjon på tegnspråk. Ellers kommer det ikke tydelig fram av nettsidene at de har tegnspråklig informasjon.

I noen tilfeller var informasjon på tegnspråk plassert sammen med informasjon på andre språk, som for eksempel på Folkehelseinstituttet sine nettsider. I andre tilfeller, som for eksempel på Språkrådet sine nettsider, var informasjon på tegnspråk stort sett plassert på de undersider som handler om døve og tegnspråk. I de fleste tilfeller var det vanskelig å finne fram til informasjon på tegnspråk, og det var tilfeldig hvilken informasjon som blir gjort tilgjengelig på tegnspråk.

¹⁷ Danske Døves Landsforbund (2021) s. 8.

Undersøkelsen viste også at det finnes informasjon på tegnspråk andre steder enn offentlige organers nettsider uten at offentlige organer har lenket til disse videoene. For eksempel har NAV Hjelpemidler og tilrettelegging publisert en video om videotolkning på tegnspråk på YouTube, men NAV har ikke vist til denne videoen på www.nav.no. NAV har kun lagt inn en lenke til denne videoen på www.kunnskapsbanken.net som er en egen nettside om hjelpemidler og tilrettelegging laget av NAV Hjelpemiddelsentralen. Videre har Helsedirektoratet produsert flere videoer om korona på tegnspråk, men disse videoene er lagt ut på www.tegn.tv og www.helsenorge.no uten at Helsedirektoratet har vist til disse videoene på deres egen nettside. Hvorfor Helsedirektoratet har gjort det på denne måten, er ikke kjent. Tegn.tv er en ideell virksomhet som mottar støtte fra statsbudsjettet og som har til formål å produsere, samle og distribuere tegnspråkfiler.¹⁸ Helsenorge er på sin side et nettsted som ble etablert i 2011 av norske helsemyndigheter for å formidle informasjon til innbyggere og pasienter i Norge.¹⁹ Selv om denne nettsiden er det offentliges eget nettsted, er Helsenorge ikke i seg selv et offentlig organ. Derfor er Helsenorge ikke med i listen over offentlige aktører. Imidlertid ser kartleggingen nærmere på Helsenorge sine nettsider under delkapittel 5.1 senere i denne artikkelen.

Videre viser undersøkelsen at offentlige aktører sjeldent synliggjør i menyen at de har informasjon på tegnspråk på nettsidene deres. Når tegnspråklige ikke blir gjort oppmerksom på dette, må man lete på de ulike nettsidene eller søke etter «tegnpråk» og sjekke hvert treff i søket. Dette er både tungvint og tidkrevende, noe som bidrar til at man lar være å lete etter informasjon på tegnspråk.

3.3 Utforming av informasjon

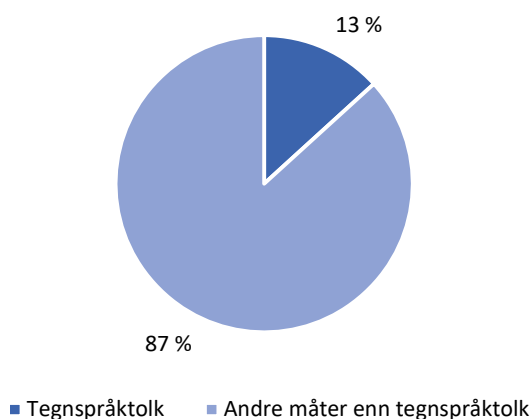
Hvordan informasjonen som gis på tegnspråk er utformet varierer. Av de 83 videoene som er funnet på offentlige aktørers nettsider, er det 11 av videoene som er tegnspråktolket. I resten av videoene er det en person som formidler informasjon på tegnspråk uten at personen fungerer som tegnspråktolk.

Det er viktig å være klar over at de fleste av videoene som ikke er tegnspråktolket tar utgangspunkt i skriftlig tekst, enten tekst på nettsiden, en brosjyre eller andre dokumenter. I tillegg har noen av disse videoene tekst i videoen i form av stikkord eller enkeltsetninger.

¹⁸ Tegn.tv (u.å.).

¹⁹ Helsenorge (2020).

Hvordan er informasjonen gjort tilgjengelig på tegnspråk?

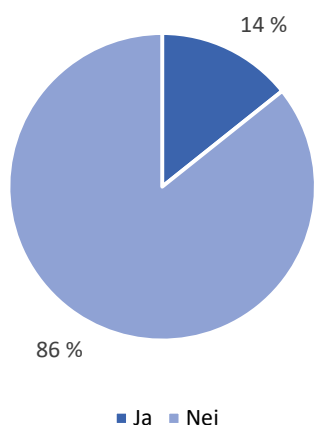

4. Kommuner

4.1 Resultat av undersøkelsen

Den systematiske undersøkelsen av nettsidene til kommuner tok utgangspunkt i sju forskjellige kommuner. Disse kommunene er Oslo, Bergen, Stavanger, Trondheim, Ål, Drammen og Tromsø kommune. Av disse sju kommunene er det kun nettsiden til Oslo kommune som kan sies å ha informasjon på tegnspråk. Oslo kommune viste til nettsiden til Nydalen videregående skole som har informasjon om skolen på tegnspråk.

Har nettsiden til kommunen informasjon på tegnspråk?

På bakgrunn av undersøkelsen og den store mengden med skriftlig informasjon, er det grunn til å tro at en svært liten del av informasjonen på kommunenes nettsider formidles på tegnspråk. Omfanget av informasjonen som formidles på tegnspråk kan derfor antas å være

under 1 %. Selv om undersøkelsen har tatt utgangspunkt i kun sju kommuner, er det grunn til å tro at resultatene kan være representative for resten av kommunene i Norge.

4.2 Synlighet og utforming av informasjon

Lenken til nettsiden til Nydalen videregående skole med informasjon på tegnspråk var synlig på Oslo kommune sin nettside. Likevel var det ut fra henvisningen på Oslo kommunes nettside ikke gitt at nettsiden til Nydalen videregående skole ville inneholde informasjon på tegnspråk. Bakgrunnen for dette er at Oslo kommune i sin henvisning ikke nevnte noe om at nettsiden til Nydalen videregående skole ville inneholde informasjon på tegnspråk.

Informasjonen på nettsiden til Nydalen videregående skole ble formidlet fritt på tegnspråk. Den tok ikke utgangspunkt i skriftlig tekst på nettsiden og var heller ikke tolket fra norsk til tegnspråk.

Undersøkelsen viste også at Trondheim kommune har laget video med informasjon om korona, men uten å vise til videoen på deres egen nettside. I tillegg viste Trondheim kommune til nettsiden til Folkehelseinstituttet med informasjon om korona på forskjellige språk. Dersom man leter litt på Folkehelseinstituttets nettside, kan man finne informasjon på tegnspråk. Imidlertid blir det tungvint og tidkrevende for tegnspråklige å finne fram til denne informasjonen, siden tegnspråklige må lete etter denne informasjonen fremfor at kommunen tar inn informasjonen på deres nettside eller viser direkte til den nettsiden som inneholder informasjon på tegnspråk. Disse videoene vil miste litt av sin verdi siden tegnspråklige verken blir klar over at det finnes informasjon på tegnspråk eller får nytte av videoene.

5. Andre sektorer

5.1 Helseinformasjon

Tilgang til tegnspråklig informasjon fra offentlige aktører om helse og velferd er viktig for å ta gode valg om helse. Derfor er dette et område som det er interessant å se nærmere på. Med offentlig helse- og velferdsinformasjon forstås informasjon fra det offentlige om forhold som er av betydning for den fysiske og psykiske tilstanden til mennesker. Dette omfatter også informasjon om forskjellige helse- og velferdstilbud. Først skal undersøkelsen se generelt på tilgangen til helse- og velferdsinformasjon på tegnspråk, og deretter på hvordan informasjon ble formidlet til tegnspråklige under koronapandemien.

5.1.1 Generell helseinformasjon

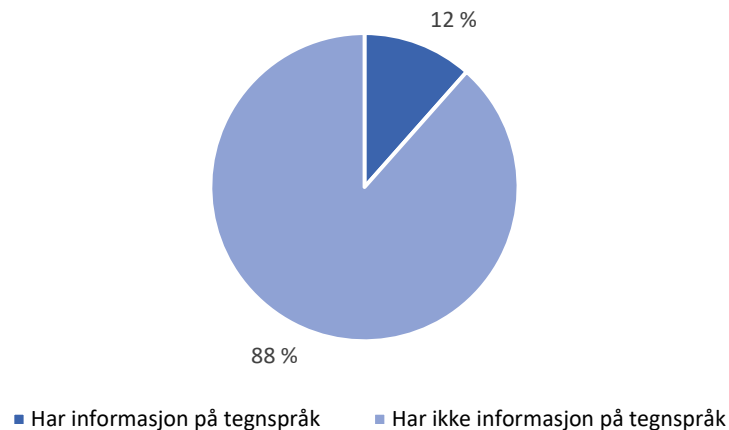
Undersøkelsen av tegnspråklig informasjon fra det offentlige om helse og velferd tar utgangspunkt i nettsidene til ulike offentlige aktører som jobber med helse og velferd. Dette omfatter disse 26 aktørene:

- Kommunene Oslo, Bergen, Stavanger, Trondheim, Ål, Drammen og Tromsø

- De statlige aktørene Statens pensjonskasse, NAV, Trygderetten, Helse- og omsorgsdepartementet, Eldreombudet, Folkehelseinstituttet, Helsedirektoratet, Helse Sør-Øst RHF, Helse Vest RHF, Helse Midt-Norge RHF og Helse Nord RHF
- Andre offentlige aktører eller nettsider som Oslo universitetssykehus, Haukeland Universitetssykehus, Stavanger Universitetssykehus, Universitetssykehuset i Trondheim, Nasjonal behandlingssenter for sansetap og psykisk helse (NBSPH), Nasjonal kompetansesenter for døvblinde, Helsenorge og Helsebiblioteket

Av disse 26 aktørene var det kun 3 som hadde informasjon om helse og velferd på tegnspråk på deres nettsider.

Hvor mange offentlige helse- og velferdsaktører har informasjon på tegnspråk på deres nettsider?

De 3 offentlige aktørene har til sammen 69 videoer om helse- og velferdsinformasjon på tegnspråk på deres nettsider:

Offentlig aktør	Egne videoer	Lenke til andre nettsider
Folkehelseinstituttet		Lenke til Vimeo med 1 video om influensavaksine på 1-2-3
Helsenorge		Lenke til en nettressurs med 19 videoer om kreft på tegnspråk
NBSPH	49 videoer om NBSPH og helsetilbudet deres	

Den offentlige nettsiden Helsenorge har også noe tegnspråklig informasjon om korona, men dette omtales nærmere i punkt 5.1.2 nedenfor om informasjon under koronapandemien. Denne undersøkelsen viser at bare noen få offentlige aktører har informasjon om helse og velferd på tegnspråk. Disse er stort sett statlige og andre offentlige aktører. Kommuner har

på sin side ingen tegnspråklig informasjon om helse, velferd eller helsetilbud på nettsiden deres.

Blant de som har tegnspråklig informasjon om helse og velferd, trekkes NBSPH fram. I 2016 lanserte NBSPH tegnspråklige nettsider hvor viktig informasjon om NBSPH og deres tilbud ble gjort tilgjengelig på tegnspråk.²⁰ En gjennomgang av nettsiden viser at NBSPH har 49 videoer plassert på ulike steder. For å vise at de aktuelle sidene har informasjon på tegnspråk, har NBSPH lagt inn et ikon høyt oppe på siden. Når man trykker på ikonet, vil det dukke opp en tegnspråkversjon av den aktuelle siden. I disse videoene blir den skriftlige teksten oversatt til tegnspråk. Tegnspråklig informasjon fra NBSPH blir derfor synlig og lett å finne fram til. I tillegg forklarer NBSPH hvordan de har oversatt informasjon til tegnspråk.²¹ De har brukt en døv fagperson med tegnspråk som førstespråk som oversetter informasjonen til tegnspråk. I to omganger spilte vedkommende inn utkast som ble delt med en arbeidsgruppe ved NBSPH for innspill og tilbakemeldinger. På bakgrunn av dette og gjennomgangen av videoene på NBSPH sin nettside legges det til grunn at videoene i utgangspunktet er gitt i en språkdrakt som er tilpasset tegnspråklige.

Undersøkelsen viser også at det finnes offentlige aktører som har informasjon om helse og velferd andre steder enn deres egen nettside, eller at videoene av forskjellige grunner ikke er tilgjengelige lenger. Rådgivningskontoret for syn og hørsel i Oslo kommune har i e-post den 31. oktober 2022 opplyst at de legger ut tegnspråklig informasjon om sine tjenester på deres Facebook-side. Folkehelseinstituttet har på sin side opplyst i e-post den 1. november 2022 at det tidligere har vært videoer om korona på deres nettsider, men at disse nå er arkivert eller fjernet fordi informasjonen ikke lenger stemmer. NAV opplyser også i e-post den 23. november 2022 at de ulike tolketjenestene ved NAVs hjelpemiddelsentraler jevnlig publiserer tegnspråklig informasjon på sine Facebook-sider. I tillegg hadde Statens pensjonskasse 11 videoer med informasjon om pensjon på tegnspråk, men som tidligere nevnt er disse ikke lenger tilgjengelige.

Undersøkelsen viser at det er lite informasjon om helse og velferd fra det offentlige på tegnspråk. Imidlertid har nettsidene www.tegn.tv og www.erher.no helse- og velferdsinformasjon på tegnspråk. Nettsiden www.erher.no er en ressurs for undervisning av hørselshemmede barn, unge og voksne som leveres av Statped.²² Informasjonsvideoene som finnes på disse to nettsidene handler blant annet om rus og avhengighet, demens, psykisk helse samt kreft og sorg. Felles for disse er at de fleste av videoene er filmet og laget av private aktører eller Statped med støtte fra Stiftelsen Dam. Stiftelsen Dam er en stiftelse som gir penger til helse- og forskningsprosjekter som skal gi bedre helse for folk i Norge.²³ Disse informasjonsvideoene er ikke informasjon fra det offentlige, men disse videoene kan anses for å inneholde helse- og velferdsinformasjon med tegnspråklige som målgruppe.

²⁰ NBSPH (2017).

²¹ NBSPH (2017).

²² Erher.no (u.å.).

²³ Stiftelsen Dam (u.å.).

Tegnspråklige kan dermed sjekke disse nettsidene dersom de ikke finner informasjon på tegnspråk fra offentlige aktører.

5.1.2 Informasjon under koronapandemien

Undersøkelsen av hvordan informasjon ble formidlet til tegnspråklige under koronapandemien vil stort sett ta utgangspunkt i tidsperioden fra februar 2020 til februar 2022 da smittevernstiltakene ble opphevet.²⁴ Under koronapandemien ble det gitt mye informasjon fra offentlige myndigheter om alt fra symptomer på korona til koronavaksine og smitteverntiltak. Informasjonen ble formidlet på forskjellige måter, enten skriftlig eller muntlig, som for eksempel i pressekonferanser eller ved hjelp av informasjonsvideoer.

Med hensyn til hvordan informasjon ble formidlet til tegnspråklige under koronapandemien, er det to formidlingsmåter som gjør seg spesielt gjeldende. Disse er pressekonferanser og informasjonsvideoer. Bakgrunnen for dette er at den informasjonen som ble gitt på tegnspråk under koronapandemien først og fremst ble gitt gjennom disse to formidlingsmåtene. Kartleggingen skal ta utgangspunkt i disse to formidlingsmåtene, men skal også se kort på andre måter tegnspråklige fikk tilgang til tegnspråklig informasjon på.

Selv om det ikke har blitt gjort en kartlegging av tilgangen til informasjon på tegnspråk fra offentlige myndigheter i Norge, har Berntsen i 2021 skrevet en masteroppgave om døves informasjonstilgang under koronapandemien i tidsperioden mars 2020 til januar 2021.²⁵ Denne masteroppgaven inneholder informasjon som er relevant for denne delen av kartleggingen.

Pressekonferanser

De første pressekonferansene om koronapandemien kom i slutten av februar og starten av mars i 2020. Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet var først ute med å ha pressekonferanser, men regjeringen startet med pressekonferanser kort tid etter. Disse pressekonferansene ble i starten holdt uten tegnspråktolk.

Som følge av mangelen på tegnspråktolk ved pressekonferanser sendte Norges Døveforbund et brev til Helsedirektoratet og Statsministerens kontor den 13. mars 2020.²⁶

Statsministerens kontor bistår statsministeren i å lede og samordne regjeringens arbeid.²⁷ I dette brevet blir de to offentlige instansene minnet om at alle direktesendte pressekonferanser må vise tegnspråktolker som er fysisk til stede. Det skal også ha vært flere privatpersoner som sendte inn klage på mangel på tolk.²⁸ I tillegg sendte en politiker et skriftlig spørsmål til daværende helse- og omsorgsminister om hva han ville gjøre for å sikre økt informasjon og tilgjengelighet for døve og hørselshemmede.²⁹ Muligens på grunn av

²⁴ Regjeringen (2022a).

²⁵ Berntsen (2021) s. 2.

²⁶ E-post fra Norges Døveforbund den 4. november 2022.

²⁷ Regjeringen (u.å.b).

²⁸ Berntsen (2021) s. 40.

²⁹ Stortinget (2020).

disse henvendelsene eller uavhengig av disse, ble pressekonferansene etter hvert tegnspråktolket.

Den første pressekonferansen med tegnspråktolk var en pressekonferanse holdt av Helsedirektoratet den 10. mars 2020. Regjeringens første pressekonferanse med tegnspråktolk var den 12. mars 2020. Fra mars og utover ble det vanlig at disse pressekonferansene ble tegnspråktolket, men det har vært tilfeller hvor pressekonferansene har blitt holdt uten tolk.³⁰ NAV Tolketjenesten Oslo sendte en oversikt over hvilke av regjeringens større pressekonferanser om korona i tidsperioden 30. april 2020 til 30. april 2022 som ble tegnspråktolket.³¹ Mars og april 2020 er ikke en del av oversikten ettersom tegnspråktolkene ifølge NAV Tolketjenesten Oslo ble tildelt beredskapsvakter og pressekonferanser ikke ble talt:

	Helse- og omsorgsdepartementet	Justis- og beredskapsdepartementet	Statsministerens kontor	Totalt antall
Dekket	63	29	39	131
Udekket	1	0	1	2
Totalt	64	29	40	133

Selv om statlige aktører bruker tegnspråktolk i sine pressekonferanser, er det ikke gitt at man vet hvor man kan se tolken. For eksempel er det i noen tilfeller observert at NRK Tegnspråk har tolket pressekonferanse når det ikke dukker opp tolk på NRK1, og andre ganger har tolken kun vært mulig å se på regjeringens strømming på www.regjering.no.³² I andre tilfeller har tolken vært til stede uten at mediene, blant annet nettaviser, TV 2 og VGTV, har inkludert tolken i kameraet.³³ Ifølge Berntsen ser det ut til at manglende tolker på nasjonale pressekonferanser skyldes «lite kommunikasjon og mangel på automatiserte prosesser mellom de ulike instansene».³⁴ Imidlertid er tegnspråktolkningen tilgjengelig på regjeringens nettside, og også som regel på NRK1 og eventuelt på NRK Tegnspråk.

Med hensyn til lokale pressekonferanser, har noen kommuner holdt egne pressekonferanser, blant annet Oslo, Bergen og Trondheim kommune. Ifølge Berntsen kan det se ut til at det er store forskjeller på om kommuner bruker tegnspråktolk i sine lokale pressekonferanser.³⁵ Berntsen nevner også at det har vært store variasjoner i når kommunene begynte å ta i bruk tegnspråktolker på sine pressekonferanser og hvor

³⁰ Berntsen (2021) s. 41.

³¹ E-post fra NAV Tolketjenesten Oslo den 1. november 2022.

³² Berntsen (2021) s. 41.

³³ Berntsen (2021) s. 44.

³⁴ Berntsen (2021) s. 41.

³⁵ Berntsen (2021) s. 51.

konsekvente de har vært. I forbindelse med kartleggingen har fire kommuner fått e-post med spørsmål om de har hatt tegnspråktolk på deres pressekonferanser om korona:

Kommune	Dato for svar	Har kommunen hatt pressekonferanse om korona med tegnspråktolk?
Oslo kommune	07.11.2022	Kommunen har hatt 34 pressekonferanser, og 33 av disse ble tegnspråktolket
Bergen kommune	31.10.2022	Kommunen har hatt 66 pressekonferanser, og 40 av disse ble tegnspråktolket (av praktiske grunner ble 7 av disse ikke tegnspråktolket). Kommunen opplyser at de startet å bruke tegnspråktolk i september 2020
Stavanger kommune	27.10.2022	Nei
Trondheim kommune	04.11.2022	Kommunen har hatt 37 pressekonferanser, og 13 av disse ble tegnspråktolket

På de ulike pressekonferansene varierer det hvordan tegnspråktolken er synlig. Noen ganger har tolkene vært til stede i rommet hvor pressekonferansen ble holdt, mens andre ganger har tolkene tolket pressekonferansen i sanntid over nett fra et annet sted. Dersom man ønsker å se pressekonferansen i etterkant, varierer det også hvor lett det er å finne igjen pressekonferanser med tolk.

I forbindelse med tegnspråktolkingen av disse konferansene nevner Berntsen flere momenter som er viktige for synligheten.³⁶ Dersom tolken tolker over nett fra et annet sted, er det en forutsetning at kvaliteten på nettforbindelsen er god. Ellers er lesbarhet et moment, hvor det er viktig at bildet av tolken er stort nok, at hele tolken er synlig og at man kan se tolken rett forfra. Det har blitt observert at man bare ser halve tolken eller at kameraet filmer tolken på skrå. Videre er det viktig med god belysning på tolken samtidig som bakgrunnen ikke gjør det slitsomt å avlese tolken. I tillegg bør ingen gå mellom tolken og kameraet under sending, siden tegnspråklige er avhengige av å se hva som blir sagt. Dette skjedde under regjeringens pressekonferanse den 3. januar 2021. Ifølge en av informantene til Berntsen, kan det være en fordel å ha bildet av talspersonen og tolken ved siden av hverandre. På denne måten kan man veksle mellom å se på den som snakker og tolken.

Kvaliteten på tegnspråktolkingen på de ulike pressekonferansene varierer også. Berntsen har sett nærmere på dette, og det varierer en del hva tegnspråklige synes om tegnspråktolkingen.³⁷ Her det viktig å være klar over at det er variasjoner i hvordan tegnspråklige oppfatter tegnspråktolket informasjon, og at dette vil påvirke hvilke preferanser man har med hensyn til tegnspråktolkingen. Preferanser kan for eksempel bestå av at man foretrekker et tegn fremfor et annet eller at tolkingen enten ligger tett opp til

³⁶ Berntsen (2021) s. 45–48.

³⁷ Berntsen (2021) s. 49.

talespråkstrukturen eller langt fra denne strukturen. Ifølge informantene til Berntsen er det ulike forhold som virker inn på tolkens kvalitet.³⁸ For eksempel stresser noen tolker med å henge med, og bruker derfor tegn som ikke gir mening. Andre tolker snakker tegnspråk med små bevegelser slik at det kan være vanskelig å skjønne hva som blir sagt. I andre tilfeller er kroppsspråket og mimikken til tolken stivt, noe som fører til at den tegnspråklige blir usikker på talerens sinnsstemning eller stemmeleie. Informantene har også forskjellige meninger om det er en fordel å se de samme tolkene igjen, eller om det er fint med variasjon på hvem som tolker. Berntsen nevner at tolking av pressekonferanser ble godt tatt imot i døvemiljøet, men at det er avgjørende at tolkingen holder god kvalitet. Dersom tolkingen ikke holder god nok kvalitet, kan dette føre til at tolkingen virker mot sin hensikt om å legge til rette for døves informasjonstilgang på pressekonferanser.

Informasjonsvideoer

Pandemien førte også til at offentlige aktører laget informasjonsvideoer om korona. Etter hvert ble noen av disse oversatt til tegnspråk samtidig som andre private aktører laget sine egne informasjonsvideoer på tegnspråk.

Ifølge Berntsen startet offentlige myndigheter arbeidet med å lage tegnspråklige informasjonsvideoer ved at Rådgivningskontoret for syn og hørsel i Oslo tok kontakt med NBSPH.³⁹ Rådgivningskontoret var bekymret for mangel på informasjonen om korona til tegnspråklige. Dette førte til at NBSPH den 28. februar 2020 sendte e-post til Norges Døveforbund og Stiftelsen Signo slik at de sammen kunne utarbeide og spre tilpasset informasjon på tegnspråk.⁴⁰ Rådgivningskontoret og Døves Media ble også en del av denne e-postdialogen etter hvert. Rådgivningskontoret nevner i e-postdialogen at de prøvde å sette Helsedirektoratet i kontakt med Døves Media for å få noen av deres videoer oversatt til tegnspråk. Like etterpå nevner Norges Døveforbund at de også har sendt en henvendelse til Helsedirektoratet og bedt dem om å oversette den siste informasjonen til tegnspråk. Disse henvendelsene så ut til å ha nådd gjennom til Helsedirektoratet siden tegnspråklige videoer etter hvert ble lagt ut på www.helsenorge.no.⁴¹ Muligens på grunn av e-postene, eller uavhengig av disse, publiserte Stiftelsen Signo og Døves Media også egne videoer om korona på tegnspråk.

Kartleggingen har først og fremst tatt utgangspunkt i offentlige aktører som har publisert informasjonsvideoer om korona på tegnspråk. I og med at det er svært få offentlige aktører som har gjort dette, har undersøkelsen også sett på private aktører. Siden det tar en del tid å lete etter aktører som formidler informasjon om korona på tegnspråk, er listen over private aktører ikke uttømmende.

³⁸ Berntsen (2021) s. 49 og 50.

³⁹ Berntsen (2021) s. 57.

⁴⁰ E-post fra NBSPH den 23. november 2022 hvor NBSPH videresendte e-postdialogen fra og med 28. februar 2020 til og med 4. mars 2020.

⁴¹ Norges Døveforbund (2020) s. 7.

Aktør	Informasjonsvideo på tegnspråk
Folkehelseinstituttet	På deres nettsider er det 1 video om BioNTech og Pfizer og 1 video om Moderna, og de har lenke til Vimeo med 1 video om generell informasjon og råd om koronavirus og 1 video om koronavaksine på 1-2-3
Helsenorge	På deres nettside er det 1 video om munnbind, og de har lenke til Vimeo med 1 video om generell informasjon og råd om koronavirus og 1 video om koronavaksine på 1-2-3
Stiftelsen Signo	YouTube: 1 video om råd om håndhygiene
Døves Media	Dovesmediatv.no: 15 videoer i forbindelse med koronapandemien
Tegn.tv	1 podcast om korona og 9 videoer om korona
Erher.no	Læringsressurs for barnehage har 4 videoer om korona, læringsressurs for grunnskole har 10 videoer om korona og felles læringsressurs har 9 videoer om korona

Disse 54 videoene handler om forskjellige forhold ved korona, alt fra hvordan korona smitter, symptomer, smittevernstiltak og koronavaksine. Videoene ble publisert på forskjellige steder, enten på nettsidene til aktørene eller på nettstedet som www.tegn.tv og www.erher.no. I tillegg ble noen av videoene lagt ut på sosiale medier som for eksempel Facebook.

I de fleste av videoene er det en person som oversetter skriftlig informasjon til tegnspråk. I andre videoer er det en person som snakker fritt på tegnspråk, mens noen av videoene består av en tegnspråktolk som tolker en informasjonsvideo. På nettsiden til Døves Media og på nettsidene www.tegn.tv og www.erher.no var det enkelt å finne fram til informasjon om korona. Det var noe vanskeligere med Folkehelseinstituttet og Stiftelsen Signo, siden man må klikke på flere underfaner og lete fram til informasjonen.

Andre formidlingsmåter

Tegnspråklig informasjon om korona har ikke bare blitt lagt ut i form av videoer på offentlige og private aktørers egne nettsider. Den tegnspråklige informasjonen om korona har også blitt formidlet på andre måter, eller lagt ut på andre steder som for eksempel sosiale medier. Fordi det tar tid å lete og se gjennom all informasjon om korona som formidles til tegnspråklige, vil det her kun gis eksempler på andre formidlingsmåter.

Av offentlige aktører som har lagt ut informasjon om korona på tegnspråk andre steder enn deres nettside, nevnes Ålesund kommune som har lagt ut informasjonsvideo om korona den 17. mars 2020 på Facebook og YouTube. Rådgivningskontoret for syn og hørsel i Oslo har lagt ut 10 koronarelaterte videoer på deres Facebook-side i perioden 6. april 2020 til 4. januar 2022. I tillegg har Tegnspråknytt korte nyhetssendinger på tegnspråk, og de har i disse nyhetssendingene formidlet saker knyttet til koronapandemien. Nyhetssendingene sendes

på hverdager kl. 17:45 på NRK1 og kl. 19:45 på NRK Tegnspråk, og er også tilgjengelig på videostrømmetjenesten NRK TV.

I tillegg til disse offentlige aktørene, har også frivillige organisasjoner, aktører og dagtilbud formidlet informasjon om korona på tegnspråk. En av disse er Vaskeriet, som er et kommunalt dagtilbud for døve og døvblinde personer i Trondheim. Da Norge stengte ned den 12. mars 2020, publiserte Vaskeriet en video på tegnspråk på deres Facebook-side om de nyeste oppdateringene om korona og at dagtilbudet vil holdes stengt inntil videre. Samme dag publiserte Innlandet Døveforening en tegnspråklig video om Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratets anbefalinger på deres Facebook-side.

Andre døveforeninger har også publisert informasjon om korona på tegnspråk i andre situasjoner. For eksempel publiserte Bergen Døvesenter en video den 8. september 2020 på deres Facebook-side som oppsummerte og videreformidlet hovedpunktene fra pressekonferansen samme dag. Bakgrunnen for dette var ifølge Bergen Døvesenter at pressekonferansen ikke ble tegnspråktolket. Trondheim døveforening har på sin side publisert en video om koronavaksine den 22. januar 2021 på deres Facebook-side.

En annen plattform som er relevant for deling av informasjon på tegnspråk er Snapchat. Hverdagsdøv er en kanal på Snapchat som i tillegg legger ut noe tegnspråklig informasjon på Instagram og Facebook. På Snapchat legger Hverdagsdøv ut innhold i form av «stories» om ulike temaer eller livet som døv i forskjellige situasjoner. Den 14. mars 2020 brukte Hverdagsdøv en hel dag på å videreformidle informasjon om korona og den gjeldende situasjonen. I ettertid ble informasjonen satt sammen til en sammenhengende video på 10 minutter. Videoen ble så lagt ut på Instagram og Facebook.

En annen formidlingsmåte er koronatelefonen for døve.⁴² Dette er et prosjekt utviklet av NTS Kompetanse, og er et samarbeidsprosjekt med Norges Døveforbund som finansieres av Stiftelsen Dam. Koronatelefonen for døve ble etablert mars 2021, og er en videobasert tjeneste der døve kan ringe og få svar på spørsmål i forbindelse med koronaregler på tegnspråk. Personer som har blitt isolert på grunn av smittevernstiltak og som ønsker å ha noen å snakke med, kan også bruke koronatelefonen. Koronatelefonen har faste åpningstider tre dager i uka, og man må avtale tid. Dette tilbudet ble forlenget til juni 2023.

De ulike eksemplene ovenfor viser to forskjellige ting. For det første viser dette at frivillige organisasjoner og andre private aktører tok ansvar for å formidle informasjon om korona på tegnspråk. De har enten samarbeidet med offentlige aktører om å lage videoer på tegnspråk, eller søkt om midler for å formidle tegnspråklig informasjon om korona. Et eksempel på sistnevnte er Bergen Døvesenter som har søkt og fått bevilget midler fra Stiftelsen Dam for å

⁴² NTS Kompetanse (u.å.).

oversette informasjon fra Bergen kommune og Vestland fylkeskommune om korona til tegnspråk.⁴³ De fikk spilt inn flere videoer og har hatt rundt 100 til 200 visninger per video.

For det andre viser eksemplene ovenfor at tegnspråklig informasjon om korona ble formidlet til tegnspråklige på ulike måter. Informasjonen er spredt på forskjellige steder, og det varierer hvem som formidler informasjon fritt på tegnspråk eller tolker informasjonen til tegnspråk. På denne måten har tegnspråklige muligheten til å få tilgang til informasjon på tegnspråk på ulike måter. En ulempe med dette kan være at det blir uoversiktlig hvem som har informasjon på tegnspråk. Norges Døveforbund, Døves Media og www.tegn.tv har forsøkt å gjøre dette enklere ved å ha egne samlesider med tegnspråklig informasjon om korona. Andre ulemper kan være at det er noe uoversiktlig hva de ulike informasjonsvideoene inneholder, og at man i noen tilfeller kan være usikker på om den informasjonen som formidles er kvalitetssikret.

Oppsummering

Undersøkelsene over viser at det var lite tegnspråklig informasjon fra det offentlige om korona i begynnelsen av koronapandemien. Ulike offentlige og private aktører med tilknytning til tegnspråkmiljøet skapte derfor oppmerksomhet rundt behovet for å inkludere tegnspråklige i informasjonsformidlingen om korona. Etter hvert ble det brukt tegnspråktolk på statlige og enkelte kommunale pressekonferanser samtidig som det ble laget noen tegnspråklige videoer om korona. I tillegg til dette har tegnspråkmiljøet, herunder frivillige organisasjoner og private aktører, tatt ansvar for å hjelpe hverandre. Disse aktørene laget egne informasjonsvideoer på tegnspråk, og spredte videoer og andre ressurser via sosiale medier.

5.2 Informasjon for barn og unge

Informasjon rettet mot barn og unge er interessant å se nærmere på. For tegnspråklige barn og unge kan det argumenteres med at det er viktig med tilgang på informasjon på tegnspråk da tegnspråk kan være deres førstespråk samtidig som lese- og skrivekunnskaper er under utvikling. Her forstås barn og unge som personer under 18 år. Denne delen av kartleggingen skal i utgangspunktet se nærmere på både statlige aktører som har barn og unge som målgruppe, og annen informasjon fra statlige aktører som er rettet mot barn og unge.

De statlige aktørene som har blant annet barn og unge som målgruppe er Barne- og familiedepartementet, Kunnskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barneombudet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), Statped og Utdanningsdirektoratet. Bufdir og Statped er de eneste av disse aktørene som har informasjon på tegnspråk, men denne informasjonen er ikke rettet mot barn og unge. Undersøkelsen av nettsidene til andre statlige aktører viser heller ikke at de har informasjon på tegnspråk som er beregnet for barn og unge. Selv om statlige aktører har noe informasjon

⁴³ Stiftelsen Dam (2022).

som er rettet mot barn og unge, er det ikke noe av denne informasjonen som formidles på tegnspråk.

Siden det ikke er noe informasjon på tegnspråk fra statlige aktører rettet mot barn og unge, skal kartleggingen se litt på annen informasjon for barn og unge. Her er både offentlige og private aktører relevante, men fordi det krever mye tid å se på alle private aktører er listen over disse ikke uttømmende.

Av offentlige aktører har Oslo kommune en lenke til Nydalen videregående skole sin nettside som inneholder to tegnspråklige videoer med informasjon om Nydalen videregående skole. Ellers er det ingen andre offentlige aktører som har informasjon på tegnspråk rettet mot barn og unge.

Når det gjelder andre aktører, finnes det flere aktører som har informasjon på tegnspråk for barn og unge. Det statseide NRK har på NRK TV en egen side med programmer som tegnspråktolkes. Programmene som tegnspråktolkes er alt fra nyheter og dokumentarer til TV-serier, og mange av disse er rettet mot barn og unge. Noen få av programmene er laget på tegnspråk. Videre har Døves Media på www.dovesmediatv.no mange tegnspråklige programmer for både barn og unge. Nesten alle disse programmene er laget på tegnspråk. I tillegg har Døves Media også informasjonsvideoer rettet mot barn og unge. Noen eksempler på dette er videoer fra koronapandemien som handler om barnas korona-huskeliste og hvor voksne svarer på spørsmål fra barn om korona. En annen aktør er nettstedet www.tegn.tv som inneholder flere forskjellige videoer for barn og unge. Videoene er som oftest enten informasjonsvideoer, musikkvideoer eller videoer laget for underholdning. De fleste av videoene er laget på tegnspråk, men noen av videoene er tegnspråktolket. I tillegg har læringsressursen www.erher.no flere videoer på tegnspråk for barn og unge som kan brukes i barnehagen eller i undervisningen i grunnskolen eller på videregående skole.

Selv om statlige aktører ikke har tegnspråklig informasjon på deres nettsider som er rettet mot barn og unge, finnes det likevel flere forskjellige videoer som har disse som målgruppe. Barn og unge har dermed muligheten til å få informasjon på tegnspråk andre steder enn offentlige aktørers egne nettsider.

5.3 Beredskapsplaner

Plikten til å utarbeide beredskapsplaner er nedfelt i ulike lover, forskrifter og retningslinjer. Dermed finnes det forskjellige beredskapsplaner som beskriver hva som må gjøres i de ulike krisesituasjonene som kan oppstå.

Formålet med helseberedskapsloven er å verne befolkningens liv og helse og bidra til at nødvendig helsehjelp, helse- og omsorgstjenester og sosiale tjenester kan tilbys befolkningen under krig og ved kriser og katastrofer i fredstid, jf. lovens § 1-1.⁴⁴ For å bidra til dette bestemmer helseberedskapsloven § 2-2 at kommuner, fylkeskommuner, regionale

⁴⁴ Lov 23. juni 2000 nr. 56 om helsemessig og sosial beredskap.

helseforetak og staten skal utarbeide beredskapsplaner. Beredskapsplanen gjelder de helse- og omsorgstjenester eller sosialtjenester som disse offentlige aktørene skal sørge for et tilbud av eller er ansvarlige for. Forskrift om krav til beredskapsplanlegging, som har hjemmel i helseberedskapsloven, stiller i § 5 krav om at beredskapsplanen også skal omfatte informasjonstiltak.⁴⁵

I Norge bygger beredskapsarbeidet og de ulike beredskapsplanene på fire grunnleggende prinsipper.⁴⁶ Disse fire prinsippene er ansvar, likhet, nærhet og samvirke. Prinsippet om ansvar innebærer blant annet at myndigheten som har ansvar for krisehåndteringen, også har ansvar for krisekommunikasjon. Krisekommunikasjon handler om å gi innbyggerne rask og konkret informasjon som gjør dem i stand til å håndtere en uønsket hendelse best mulig.⁴⁷ For tegnspråklige er det viktig at krisekommunikasjon også tar hensyn til dem.

Denne delen av kartleggingen skal i utgangspunktet vurdere hvordan nasjonale beredskapsplaner ivaretar informasjon til tegnspråklige i befolkningen. Kartleggingen skal undersøke hvilke regler, retningslinjer og planer som finnes for varsling til tegnspråklige i en eventuell krisesituasjon, og om det er sikret at man kan få tolket relevant informasjon til tegnspråk.

Som undersøkelsen viser, består det norske beredskapsinstituttet av nasjonale, regionale og kommunale beredskapsplaner. Siden det ikke er mye informasjon å hente fra nasjonale beredskapsplaner om informasjon til tegnspråklige, vil jeg også se på regionale og kommunale beredskapsplaner.

5.3.1 Nasjonale beredskapsplaner

På nasjonalt nivå finnes det flere ulike beredskapsplaner. I det følgende skal jeg undersøke om de ulike beredskapsplanene på nasjonalt nivå sier noe om informasjon til tegnspråklige. I utgangspunktet fokuseres det på generelle beredskapsplaner som gjelder for situasjoner som kan få betydning for hele befolkningen i Norge. Dette innebærer for eksempel at Norges vassdrags- og energidirektoratets sin nasjonale beredskapsplan for fjellskred og Kystverket sin nasjonale plan for beredskap mot akutt forurensning og ved fare for akutt forurensning i Norge faller utenfor.⁴⁸

Nasjonal helseberedskapsplan

I 2018 publiserte Helse- og omsorgsdepartementet en nasjonal helseberedskapsplan. Denne planen er det overordnede og nasjonale rammeverket for helse- og omsorgssektorens forebygging og håndtering av alle typer kriser og katastrofer. Formålet med planen er å verne liv og helse, og bidra til at befolkningen kan tilbys nødvendig helsehjelp og sosiale

⁴⁵ Forskrift 23. juli 2001 nr. 881 om krav til beredskapsplanlegging og beredskapsarbeid mv. etter lov om helsemessig og sosial beredskap.

⁴⁶ Regjeringen (2022b).

⁴⁷ Fornying- og administrasjonsdepartementet (2009) s. 18.

⁴⁸ Norges vassdrags- og energidirektorat (2015) og Kystverket (2020).

tjenester ved kriser og katastrofer i fredstid og krig.⁴⁹ Planen beskriver blant annet aktørene og deres roller, ansvar og oppgaver, og de omtalte aktørene skal ta utgangspunkt i denne planen når de lager beredskapsplaner for egen krisehåndtering.

Ifølge den nasjonale helseberedskapsplanen har Helse- og omsorgsdepartementet et nasjonalt ansvar for helseberedskapsplanen. Dette innebærer blant annet at departementet har ansvar for å sørge for at det blir gitt koordinert informasjon til media og befolkningen, og at det utformes en helhetlig informasjonsstrategi.⁵⁰ Som en del av dette skal departementet etablere en kriseledelse og -stab hvor en av dets oppgaver er å sikre god kommunikasjon og informasjon til befolkningen.⁵¹

Videre følger det av den nasjonale helseberedskapsplanen at andre aktører er Statsforvalteren og kommunene. Statsforvalteren har en samordningsrolle, og skal ifølge planen samordne beskyttelsestiltak og formidling av informasjon til presse og publikum både regionalt og lokalt.⁵² Kommunen skal på sin side gi tilrettelagt informasjon til innbyggerne.⁵³

Utover dette inneholder den nasjonale helseberedskapsplanen ingen spesifikk informasjon om kommunikasjon til befolkningen, herunder tegnspråklige.

Nasjonal beredskapsplan mot utbrudd av alvorlige smittsomme sykdommer

Helse- og omsorgsdepartementet publiserte en nasjonal beredskapsplan mot utbrudd av alvorlige smittsomme sykdommer i 2019. Denne planen er underordnet den nasjonale helseberedskapsplanen. Målet med planen er å sikre en felles nasjonal beredskapsplanlegging for å håndtere utbrudd av alvorlige smittsomme sykdommer.⁵⁴ Planen skal bidra til blant annet å opprettholde tillit og trygghet i samfunnet gjennom kunnskapsbasert og helhetlig informasjon og retningslinjer til befolkningen.

I forbindelse med kommunikasjon og informasjon, følger det av den nasjonale beredskapsplanen mot utbrudd av alvorlige smittsomme sykdommer at målgrupper må identifiseres i den aktuelle situasjonen.⁵⁵ Videre følger det av planen at kommunikasjonstiltak skal tilpasses målgruppens behov, og at målgrupper for informasjon som regel vil være befolkningen generelt, herunder språklige minoriteter. Selv om planen ikke uttrykkelig nevner tegnspråklige, vil det være naturlig å anta at språklige minoriteter også omfatter tegnspråklige da tegnspråk er et minoritetsspråk. I tillegg nevner planen ulike kommunikasjonskanaler og aktuelle kommunikasjonstiltak, men ingen av disse sier noe om informasjon på tegnspråk.

⁴⁹ Helse- og omsorgsdepartementet (2018) s. 5.

⁵⁰ Helse- og omsorgsdepartementet (2018) s. 38.

⁵¹ Helse- og omsorgsdepartementet (2018) s. 41.

⁵² Helse- og omsorgsdepartementet (2018) s. 16.

⁵³ Helse- og omsorgsdepartementet (2018) s. 40.

⁵⁴ Helse- og omsorgsdepartementet (2019) s. 11.

⁵⁵ Helse- og omsorgsdepartementet (2019) s. 37.

Nasjonal beredskapsplan mot pandemisk influensa

Helse- og omsorgsdepartementet ga ut en nasjonal beredskapsplan mot pandemisk influensa i 2014. Denne planen er utarbeidet med utgangspunkt i internasjonale og nasjonale rammer, som for eksempel den nasjonale helseberedskapsplanen og den nasjonale beredskapsplanen mot utbrudd av alvorlige smittsomme sykdommer. Målet med den nasjonale beredskapsplanen mot pandemisk influensa er å sikre en felles nasjonal beredskapsplanlegging for å håndtere en influensapandemi og legge til rette for at nødvendige samfunnsfunksjoner innenfor alle sektorer kan opprettholdes så vidt mulig.⁵⁶

I den nasjonale beredskapsplanen kommet det fram at en av målsettingene er å opprettholde tillit og trygget i samfunnet ved å gi kunnskapsbasert og helhetlig informasjon og retningslinjer til befolkningen.⁵⁷ I den nasjonale beredskapsplanen kommer det fram at kommunikasjon er et av virkemidlene for å nå målene i pandemiplanen. Planen inneholder ulike mål og tiltak for hvordan informasjon skal gis til befolkningen.⁵⁸ I forbindelse med dette nevner planen at informasjon skal være tilrettelagt for grupper som ikke kan nyttiggjøre seg informasjon på norsk. Planen spesifiserer ikke hvilke grupper de sikter til, men det er naturlig å legge til grunn at dette er innvandrere og minoritetsspråklige. Ellers nevner denne planen ikke noe om informasjon til tegnspråklige.

5.3.2 Regionale beredskapsplaner

Beredskapsplaner finnes også på regionalt nivå. På regionalt nivå har både fylkeskommuner og regionale helseforetak utarbeidet beredskapsplaner. Kartleggingen skal først se på fylkeskommunene sine beredskapsplaner, og deretter på regionale helseforetak sine beredskapsplaner.

Fylkeskommuner

Ingen av fylkeskommunene har sine beredskapsplaner tilgjengelig på deres nettsider, men jeg har tatt kontakt med Viken, Vestland, Rogaland og Trøndelag fylkeskommune og fått noen opplysninger om deres beredskapsplaner. Kun Viken og Trøndelag fylkeskommune svarte på henvendelsene.

Viken fylkeskommune informerer i telefonsamtale den 2. desember 2022 at beredskapsplanene til fylkeskommunene som regel er rettet mot sine egne enheter og ansatte. De nevnte ikke noe om at de har egne punkter for tegnspråklige.

Trøndelag fylkeskommune sin beredskapsplan fra 2019 ble gjort tilgjengelig i e-post fra fylkeskommunen den 30. november 2022. Den overordnede målsettingen er å sikre elever, ansatte, brukere samt deres foresatte og andre innbyggere mot uønskede hendelser som ulykker, farer og trusler knyttet til både tilsiktede og utilsiktede hendelser. Vedlegg nr. 5 til den administrative delen av beredskapsplanen gir veiledning om kommunikasjonsplan som

⁵⁶ Helse- og omsorgsdepartementet (2014) s. 9.

⁵⁷ Helse- og omsorgsdepartementet (2014) s. 9.

⁵⁸ Helse- og omsorgsdepartementet (2014) s. 48–50.

skal tilpasses skoler, avdelinger og andre sine lokale krisehåndteringsplaner. Dette vedlegget nevner at befolkningen kan være en av lokalgruppene, men nevner ingenting om tegnspråklige.

Regionale helseforetak

De regionale helseforetakene Helse Sør-Øst, Helse Vest, Helse Midt-Norge og Helse Nord sine beredskapsplaner skal bidra til å verne befolkningens liv og helse gjennom å sikre at nødvendige spesialisthelsetjenester i de ulike regionene kan tilbys befolkningen ved kriser og katastrofer i fredstid og ved sikkerhetspolitisk krise og krig. Eksempler på spesialisthelsetjenester er sykehus og spesialistpoliklinikker.

Beredskapsplanen til Helse Sør-Øst RHF er fra 2022. Beredskapsplanen inneholder lite informasjon om kommunikasjon, men Helse Sør-Øst RHF har utarbeidet en egen regional plan for kommunikasjon.⁵⁹ Denne planen nevner at befolkningen er en av målgruppene for kommunikasjon.⁶⁰ Utover dette inneholder planen ingen informasjon om ulike grupper i befolkningen eller informasjon til tegnspråklige.

Helse Vest RHF har en helseberedskapsplan for 2019 til 2021. Denne helseberedskapsplanen har et eget punkt om kommunikasjonsberedskap, men dette punktet sier ikke noe om kommunikasjon ut mot befolkningen eller tegnspråklige.⁶¹

Helse Midt-Norge RHF sin beredskapsplan fra 2019 sier ikke noe spesielt om kommunikasjon, men ifølge denne planen er den regionale informasjons- og kommunikasjonsplanen under utarbeidelse.⁶²

Beredskapsplanen til Helse Nord RHF fra 2022 viser på sin side til at det enkelte helseforetak har utarbeidet lokale beredskapsplaner for kommunikasjon.⁶³ I forbindelse med dette har Helse Nord RHF tatt inn en liste over ulike forhold som den lokale beredskapsplanen for kommunikasjon skal minimum omtale. En av disse er «ivaretagelse av brukere med særskilte behov (blinde, døve, ulike språk med mer)».⁶⁴

Beredskapsplanene til de regionale helseforetakene nevner i utgangspunktet ikke noe om informasjon til tegnspråklige. Et unntak er beredskapsplanen til Helse Nord RHF som uttrykkelig nevner at de lokale beredskapsplanene for kommunikasjon skal si noe om hvordan de skal ivareta brukere med særskilte behov, herunder døve.

5.3.3 Kommunale beredskapsplaner

Kommuner har også plikt til å utarbeide beredskapsplaner. Når det gjelder krisekommunikasjon, følger det av forskrift om kommunal beredskapsplikt § 4 annet ledd

⁵⁹ Helse Sør-Øst RHF (2021).

⁶⁰ Helse Sør-Øst RHF (2021) s. 4.

⁶¹ Helse Vest RHF (2019) s. 37 og 38.

⁶² Helse Midt-Norge RHF (2019) s. 27.

⁶³ Helse Nord RHF (2022) s. 27.

⁶⁴ Helse Nord RHF (2022) s. 27.

bokstav e at beredskapsplanen som et minimum skal inneholde plan for krisekommunikasjon med befolkningen, media og egne ansatte.⁶⁵ De kommunene som er undersøkt er Oslo, Bergen, Stavanger og Trondheim kommune.

Oslo kommune har en overordnet beredskapsplan.⁶⁶ Formålet med denne planen er at kommunen skal ha en beredskapsorganisasjon ved uønskede hendelser hvor den ordinære linjeorganisasjonen ikke er den hensiktsmessige organisasjonsformen for å redusere konsekvensene av hendelsen, opprettholde kommunale tjenester og normalisere situasjonen. Ifølge beredskapsplanen skal befolkningsvarsling skje gjennom blant annet kommunens internettside, virksomhetenes profiler på sosiale medier og media.⁶⁷ Rutiner for gjennomføring av en varsling er nærmere beskrevet i dokumentet «BPO operativ del om krisekommunikasjon». Dette dokumentet er ikke tilgjengelig på kommunens nettside. Etter en e-post til kommunen svarer de at i krisekommunikasjonsplanen er tilgjengeliggjøring av informasjon ved beredskapshendelser for tegnspråklige ikke særskilt nevnt.⁶⁸ Som en tilleggsopplysning nevner de at Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap skal etablere et system basert på cell broadcast-teknologi som skal sørge for at befolkningen får varsel på sine mobiltelefoner ved alvorlige hendelser. Kommunene vil ikke ha direkte brukertilgang til dette systemet, men må ved behov anmode via Statsforvalteren om å sende ut informasjon på denne plattformen.

På Oslo kommunes nettsider har kommunen råd til personer med nedsatt funksjonsevne, blant annet hørselshemmede.⁶⁹ I forbindelse med spørsmål om hvordan man blir varslet, kommer det fram av nettsiden at i en krise som truer liv og helse, vil kommunen eller politiet sende ut tekstmelding på mobiltelefonen til alle som oppholder seg i det relevante området. Varslingsanleggene kan også brukes til å varsle om akutt fare. Varslingsanleggene brukes sammen med varsling på tekstmelding, men dersom det ikke er mulig å sende ut tekstmelding, vil man ikke kunne motta varselet. I tillegg nevner kommunen at man kan ta kontakt med mennesker rundt seg for informasjon. Nettsiden sier ikke noe om at varsling vil skje på tegnspråk.

Oslo kommune nevner også på nettsiden at man kan ta kontakt med Rådgivningskontoret for syn og hørsel i Oslo for mer informasjon om mulige hjelpemidler.⁷⁰ Rådgivningskontoret skriver i e-post den 30. november 2022 at deres rolle i forbindelse med hjelpemidler er å gi informasjon og bistå hørselshemmede med søknader om hjelpemidler, mens NAV tilbyr og gjør alle vedtak om dette. Rådgivningskontoret skriver videre at de ikke kjenner til noen spesifikke hjelpemidler for døve som tilbys og dekkes av NAV i forbindelse med kriser. En ting de mener det burde vært gitt støtte til, er DAB-radioer som eventuelt kan motta

⁶⁵ Forskrift 22. august 2011 nr. 894 om kommunal beredskapsplikt.

⁶⁶ Oslo kommune (u.å.a).

⁶⁷ Oslo kommune (u.å.a) s. 14.

⁶⁸ E-post fra Oslo kommune den 25. november 2022.

⁶⁹ Oslo kommune (u.å.b).

⁷⁰ Oslo kommune (u.å.b).

meldinger på displayet eller tekster det som sies over radioen. Rådgivningskontoret kjenner ikke til at dette utstyret er på NAV sin liste over hjelpemidler.

Bergen kommune har også en beredskapsplan. De har offentliggjort den administrative delen av den overordnede beredskapsplanen.⁷¹ Av denne delen kommer det fram at byrådsleders avdeling ved kommunikasjonsdirektør er ansvarlig for utarbeidelse og revisjon av kommunens informasjonsplan.⁷² Informasjonsplanen er et vedlegg til den operative delen av den overordnede beredskapsplanen som ikke er tilgjengelig. Etter en e-post til Bergen kommune, svarer de at informasjonsplanen er til internt bruk, og de kan derfor ikke gi ut denne.⁷³ De nevner at informasjonsplanen inneholder kontaktinformasjon til NAV Tolketjeneste, og at de gjør vurderinger om når det er aktuelt å bruke tegnspråktolk, som for eksempel på pressekonferanser. I tillegg nevner de i e-post den 22. november 2022 at de har en «ansatthjelper». Denne «ansatthjelperen» er en egen side på intranettet deres som inneholder en språkprofil. Språkprofilen har en overskrift med «Tegnspråk og flere språk». Under dette får man informasjon om hvem som formidler tegnspråktolker og hvor og hvordan man kan bestille tegnspråktolk.

Stavanger kommune har utarbeidet en beredskapsplan.⁷⁴ De har også en egen plan for kommunikasjon ved kriser, men denne planen er et vedlegg til den operative delen av beredskapsplanen som er unntatt offentlighet etter offentleglova § 24.⁷⁵ Kommunen har i e-post den 2. desember 2022 opplyst at de ikke har egne planer for kommunikasjon med tegnspråklige ved beredskapssituasjoner. De avventer nasjonale tiltak og løsninger som alle kommuner kan ta i bruk, og de vil følge utviklingen på dette området.

Også Trondheim kommune har utarbeidet en overordnet beredskapsplan.⁷⁶ Kommunen nevner i den administrative delen av beredskapsplanen at det ikke gjelder lovkrav eller regler på beredskapsfunksjonen kommunikasjon.⁷⁷ Videre følger det av planen at kommunedirektøren har lagt til grunn Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap sin nasjonale veileder om kommunikasjon for utøvelse av funksjonene fra 2016.

Ingen av de kommunale beredskapsplanene som er tilgjengelig, sier noe om hvorvidt kommunen ivaretar informasjon til tegnspråklige ved krisesituasjoner.

5.3.4 Andre relevante dokumenter

I og med at de nasjonale, regionale og kommunale beredskapsplanene ikke inneholder mye informasjon om hvordan de offentlige virksomhetene skal ivareta informasjon til tegnspråklige, har kartleggingen sett på andre dokumenter som kan legge føringer for dette.

⁷¹ Bergen kommune (2021).

⁷² Bergen kommune (2021) s. 18.

⁷³ E-post fra Bergen kommune den 18. november 2022.

⁷⁴ Stavanger kommune (u.å.).

⁷⁵ Lov 19. mai 2006 nr. 16 om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd.

⁷⁶ Trondheim kommune (2021).

⁷⁷ Trondheim kommune (2021) s. 32.

Statlig kommunikasjonspolitikk

I 2009 publiserte Fornyings- og administrasjonsdepartementet et dokument om statens kommunikasjonspolitikk. Dette dokumentet inneholder de sentrale mål og prinsipper for statens kommunikasjon med innbyggere, næringsliv, organisasjoner og annen offentlig virksomhet.

Siden dokumentet ikke er ment å være en håndbok i arbeidet med kommunikasjon, nevner dokumentet heller ikke bestemte målgrupper for statlig kommunikasjon. Imidlertid kommer det fram av dokumentet at den statlige kommunikasjonspolitikken bygger på prinsippet om å nå alle.⁷⁸ Med dette menes at staten gjennom sin informasjonsvirksomhet skal inkludere alle berørte innbyggere og grupper i samfunnet. På samme sted nevner dokumentet at det må tas hensyn til at personer har ulike behov og forutsetninger for å kunne motta statlig informasjon, med bakgrunn i for eksempel språk, kultur og funksjonsevne. Staten må derfor utforme sin informasjon slik at den er lett å forstå for mottakerne i de ulike målgruppene.

Veileder for krisekommunikasjon

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap har utarbeidet en veileder for krisekommunikasjon. Veilederen gir råd til både offentlige og private virksomheter slik at de kan utarbeide en plan tilpasset egne behov for krisekommunikasjon.

Ifølge veilederen bør kommunikasjonsplanen som et minimum inneholde blant annet definerte målgrupper og kanaler for å nå disse.⁷⁹ Veilederen gir en liste over noen viktige målgrupper, og i denne listen blir enkeltgrupper i befolkningen, som for eksempel funksjonshemmede nevnt. Imidlertid sier veilederen ikke noe om tegnspråklige.

Lovforslag om tilrettelegging av viktig informasjon til allmennheten

Den 16. september 2022 legger Kultur- og likestillingsdepartementet fram forslag om blant annet endringer i kringkastingsloven på høring.⁸⁰ Et av forslagene er å ha en egen bestemmelse i kringkastingsloven § 2-20 om at informasjon fra statsmyndigheter som formidles på TV ved kriser så snart som mulig skal utformes universelt gjennom blant annet tegnspråktolkning. Høringsfristen var den 16. desember 2022, så det gjenstår å se om denne endringen blir vedtatt av Stortinget.

5.3.5 Oppsummering

Undersøkelsen av hvordan beredskapsplaner ivaretar informasjon til tegnspråklige i befolkningen viser at det er lite informasjon om varsling til tegnspråklige i en eventuell krisesituasjon. Stort sett blir tegnspråklige kun nevnt som en målgruppe uten at det blir skrevet noe om hvordan informasjonen kan nå ut til tegnspråklige eller om informasjonen blir tegnspråktolket.

Undersøkelsen har tatt utgangspunkt i beredskapsplaner som er gjort tilgjengelige for offentligheten. Noen av beredskapsplanene nevner at enkelte organer har sine egne

⁷⁸ Fornyings- og administrasjonsdepartementet (2009) s. 11.

⁷⁹ Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (2016) punkt 8.

⁸⁰ Regjeringen (2022c).

beredskapsplaner, mens andre nevner at beredskapsplanen for kommunikasjon er tatt inn i andre beredskapsplaner som ikke er tilgjengelig på deres nettsider eller er unntatt offentlighet. Dermed kan det hende at noen av beredskapsplanene for kommunikasjon som ikke er offentliggjort inneholder nærmere informasjon om hvordan de skal varsle tegnspråklige eller fremgangsmåter som skal sikre at relevant informasjon blir tolket til tegnspråk.

5.4 Offentlige museer

Hva som er informasjon fra det offentlige kan forstås bredt, og offentlige museer er også en arena hvor befolkningen kan oppsøke og få mer informasjon om visse temaer. Museer er som regel tilgjengelige for allmennheten, og for at tegnspråklige skal få den samme opplevelsen som andre besøkende, bør museer være universelt utformet for tegnspråklige. I denne delen av kartleggingen skal jeg se nærmere på tre ulike museer i Oslo som har tilbud på tegnspråk, og undersøke hva det tegnspråklige tilbudet går ut på.

Nasjonalmuseet

Nasjonalmuseet viser en rekke utstillinger med presentasjon av norsk og utenlandsk kunst, arkitektur og design.

Ifølge nettsiden til Nasjonalmuseet skal museet være for alle, og de jobber med universell utforming og skreddersydde tjenester for å sikre at deres museumsbygg og tilbud er tilgjengelig for flest mulig.⁸¹ Med hensyn til tegnspråklige nevner Nasjonalmuseet at man på forespørsel kan få omvisning på tegnspråk.⁸² Videre nevner museet på samme sted at de har en app, Nasjonalmuseets museumsguide, som inneholder videoer på tegnspråk. Disse videoene er en tegnspråktolkning av 21 utvalgte lydfortellinger om kunstverk. Disse 21 lydfortellingene er plukket ut for å gi en smakebit av museets samling. En gjennomgang av disse videoene viser at det er tegnspråktolker som tolker tale til tegnspråk. Noen av disse videoene er også satt sammen til en sammenhengende video som er publisert på Nasjonalmuseets nettside.⁸³

MUNCH

MUNCH er et museum hvor besøkende kan oppleve bredden av Edvard Munch sitt kunstnerskap, samtidskunst og internasjonale utstillinger. I tillegg har de ulike programmer med musikk, performance, film og samtaler og aktiviteter for barn og unge.

På MUNCH sine nettsider står det at museet er opptatt av å skape inkluderende og tilgjengelige kunstopplevelser for alle, uansett funksjonsnivå.⁸⁴ De nevner at de har spesialomvisninger med tegnspråk. Ved sjekk av nettsidene den 14. november 2022 har de lagt ut billetter til to omvisninger på tegnspråk i en samlingsutstilling med en måneds

⁸¹ Nasjonalmuseet (u.å.a).

⁸² Nasjonalmuseet (u.å.b).

⁸³ Nasjonalmuseet (u.å.c).

⁸⁴ MUNCH (u.å.).

mellomrom. I tillegg har de en audioguide som er tilgjengelig på flere språk, deriblant tegnspråk. Ifølge e-post fra MUNCH er innholdet på tegnspråk utviklet i samarbeid med det tegnspråklige produksjonselskapet Supervisuell.⁸⁵ Innholdet er knyttet til to av deres faste utstillinger, *Uendelig* og *Monumental*. Til *Uendelig* er det utviklet 23 kortere snutter knyttet til enkeltverk som for eksempel «Skrik», «Madonna» og «Det syke barn». I forbindelse med *Monumental* formidles flere av verkene i en lengre video. Personen som formidler informasjon på tegnspråk, er en døv person som har tegnspråk som førstespråk.

Norsk Folkemuseum

Norsk Folkemuseum er et kulturhistorisk museum som viser hvordan folk har levd i Norge fra 1500-tallet og fram til i dag. De har også utstillinger som viser folkekunst, folkedrakter, kirkekunst og samisk kultur i tillegg til andre utstillinger om aktuelle temaer.

Norsk Folkemuseum sine nettsider sier ikke noe om tilgjengelighet for tegnspråklige, men ifølge e-post fra museet har de formidling tilrettelagt for tegnspråklige gjennom tre ulike tilbud.⁸⁶ Det første tilbudet er omvisninger i skoleåret som forhåndsbestilles. Det andre er åpne omvisninger i sommersesongen hvor dag og tid annonseres i sesongprogrammet. Det tredje er historisk ferieskole hvor et antall plasser er forbeholdt tegnspråklige barn. Ifølge museet er det ikke en døv person som selv står for formidlingen, men tegnspråktolker som tolker omvisninger og aktiviteter.

6. Avslutning

Denne artikkelen har kartlagt i hvilken grad det offentlige gjør informasjon tilgjengelig for tegnspråklige i Norge. Dersom man ser hele kartleggingen under ett, er det grunn til å anta at langt under 1 % av informasjonen fra offentlige aktører er tilgjengelig på tegnspråk.

Under koronapandemien ble dette synlig da ulike organisasjoner tok kontakt med offentlige myndigheter for å be om at informasjon om korona skulle gjøres tilgjengelig på tegnspråk og at pressekonferanser tegnspråktolkes. På bakgrunn av både dette og mangelen på egne punkter om informasjon til tegnspråklige i beredskapsplaner kan det være usikkert om tegnspråklige får ivaretatt sitt behov for tegnspråklig informasjon i kriser og katastrofer i fredstid og krig.

⁸⁵ E-post fra MUNCH den 30. november 2022.

⁸⁶ E-post fra Norsk Folkemuseum den 28. november 2022.

Referanseliste

Bergen kommune. (2021). *Overordnet beredskapsplan for Bergen kommune – Administrativ del*. Hentet 28. november 2022 fra

<https://www.bergen.kommune.no/omkommunen/planer-i-kommunen/informasjon-om-enkeltplaner/byradsleders-avdeling/overordnet-beredskapsplan-administrativ-del>.

Berntsen, S.E.V. (2021). *I skyggen av informasjonssamfunnet? - Døves informasjonstilgang under koronapandemien* [Masteroppgave, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet].

<https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2785706>.

Convention on the Rights of Persons with Disabilities, New York 13 December 2006.

Danske Døves Landsforbund. (2021). *Status på dansk tegnsprog. Undersøgelserapport 2020*. Danske Døves Landsforbund. https://ddl.dk/wp-content/uploads/Status_pa_dansk_tegnsprog_2020.pdf.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. (2016). *Veileder krisekommunikasjon*. Hentet 28. november 2022 fra <https://www.dsb.no/lover/risiko-sarbarhet-og-beredskap/veileder/veileder-krisekommunikasjon/#om-veilederen>.

Erher.no. (u.å.). *Om erher.no*. Hentet 23. november 2022 fra <https://www.erher.no/om-erher-no/>.

Europaparlaments og Rådets direktiv (EU) 2016/2102 av 26. oktober 2016 om tilgjengeligheten av offentlige organers nettsteder og mobilapplikasjoner (nettilgjengelighetsdirektivet) [Web Accessibility Directive]. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/2102>.

Fornyings- og administrasjonsdepartementet. (2009). *Statens kommunikasjonspolitikk*. Hentet 25. november 2022 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/statens-kommunikasjonspolitik/id582088/>.

Forskrift om kommunal beredskapsplikt. (2011). *Forskrift om krav til kommunal beredskapsplikt*. (FOR-2011-08-22-894). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-08-22-894?q=forskrift%20om%20kommunal%20beredskapsplikt>.

Forskrift om krav til beredskapsplanlegging. (2001). *Forskrift om krav til beredskapsplanlegging og beredskapsarbeid mv. etter lov om helsemessig og sosial beredskap*. (FOR-2001-07-23-881). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2001-07-23-881?q=Forskrift%20om%20krav%20til%20beredskapsplanlegging>.

Forskrift om universell utforming av IKT-løsninger. (2013). *Forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger* (FOR-2013-06-21-732).

Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2013-06-21-732?q=forskrift%20om%20universell%20utforming%20av>.

Helseberedskapsloven. (2000). *Lov om helsemessig og sosial beredskap* (LOV-2000-06-23-56). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2000-06-23-56?q=helseberedskapslov>.

Helsenorge. (2020). *Om helsenorge.no*. Hentet 23. november 2022 fra <https://www.helsenorge.no/om-helsenorge-no/>.

Helse- og omsorgsdepartementet. (2014). *Nasjonal beredskapsplan mot pandemisk influensa*. Hentet 25. november 2022 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-beredskapsplan-pandemisk-influensa/id2354614/>.

Helse- og omsorgsdepartementet. (2018). *Nasjonal helseberedskapsplan*. Hentet 25. november 2022 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/a-verne-om-liv-og-helse/id2583172/>.

Helse- og omsorgsdepartementet. (2019). *Nasjonal beredskapsplan mot utbrudd av alvorlige smittsomme sykdommer*. Hentet 25. november 2022 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-beredskapsplan-mot-utbrudd-av-alvorlige-smittsomme-sykdommer/id2680654/>.

Helse Midt RHF. (2019). *Regional helseberedskapsplan Helse Midt-Norge*. Hentet 28. november 2022 fra <https://helse-midt.no/om-oss/beredskap#regional-helseberedskap>.

Helse Nord RHF. (2022). *Regional beredskapsplan Helse Nord*. Hentet 28. november 2022 fra <https://helse-nord.no/Sider/Beredskapsplaner-i-Helse-Nord.aspx#regional-handlingsplan-for-koronapandemi>.

Helse Sør-Øst RHF. (2021). *Regional beredskapsplan kommunikasjon*. Hentet 28. november 2022 fra <https://helse-sorost.no/beredskap/beredskapsplaner>.

Helse Sør-Øst RHF. (2022). *Regional beredskapsplan for Helse Sør-Øst*. Hentet 28. november 2022 fra <https://helse-sorost.no/beredskap/beredskapsplaner>.

Helse Vest RHF. (2019). *Regional helseberedskapsplan for Helse Vest 2019–2021*. Hentet 28. november 2022 fra <https://helse-vest.no/beredskap#helseberedskap>.

Kystverket. (2020). *Nasjonal plan – Beredskap mot akutt forurensning og ved fare for akutt forurensning i Norge*. Hentet 25. november 2022 fra <https://www.kystverket.no/nyheter/2020/nasjonal-beredskapsplan---revidert/>.

Le, C., Finbråten, H.S., Pettersen, K.S., Guttersrud, Ø. (2021). *Befolkningens helsekompetanse, del 1*. The International Health Literacy Population Survey 2019–2021

(HLS19). Helsedirektoratet. <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/befolkningens-helsekompetanse>.

Likestillings- og diskrimineringsloven. (2017). *Lov om likestilling og forbud mot diskriminering* (LOV-2017-06-16-51). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51?q=likestillings-%20og%20diskrimineringslov>.

MUNCH. (u.å.). *Tilgjengelighet og universell utforming*. Hentet 28. november 2022 fra <https://www.munchmuseet.no/besok-oss/tilgjengelighet/>.

Nasjonal behandlingstjeneste for sansetap og psykisk helse. (2017). *Vi lanserer tegnspråklige nettsider*. Hentet 23. november 2022 fra <https://nbsph.no/2017/01/vi-lanserer-tegnspraklige-nettsider/>.

Nasjonalmuseet. (u.å.a). *Tilgjengelighet i Nasjonalmuseets visningssteder*. Hentet 28. november 2022 fra <https://www.nasjonalmuseet.no/besok/tilgjengelighet/>.

Nasjonalmuseet. (u.å.b). *Omvisning med tilrettelegging*. Hentet 28. november 2022 fra <https://www.nasjonalmuseet.no/besok/omvisninger/omvisning-med-tilrettelegging/>.

Nasjonalmuseet. (u.å.c). *Video-omvisning med tegnspråktolkning*. Hentet 28. november 2022 fra <https://www.nasjonalmuseet.no/digitale-opplevelser/videoomvisning/tegnsprak/>.

Norges Døveforbund. (2020). *Årsmelding 2020: Norges Døveforbund*. <https://www.doveforbundet.no/arsmelding-0>.

Norges vassdrags- og energidirektorat. (2015). *Nasjonal beredskapsplan for fjellskred*. Hentet 25. november 2022 fra <https://www.nve.no/naturfare/overvaking-og-varsling/fjellskredovervaaking/farenivaa-og-beredskap-for-fjellskred/>.

NOU 2001: 22. (2001). *Fra bruker til borger: En strategi for nedbygging av funksjonshemmende barrierer*. Sosial- og helsedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2001-22/id143931/>.

NTS Kompetanse. (u.å.). *Koronatelefonen for døve*. Hentet 25. november 2022 fra <http://ntskompetanse.no/tegnkorona/>.

Offentleglova. (2006). *Lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd* (LOV-2006-05-19-16). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2006-05-19-16?q=offentleglova>.

Oslo kommune. (u.å.a). *Overordnet beredskapsplan for Oslo kommune*. Hentet 28. november 2022 fra <https://www.oslo.kommune.no/egenberedskap/kommunens-arbeid-med-samfunnssikkerhet-og-beredskap/#gref>.

Oslo kommune. (u.å.b). *Råd til personer med nedsatt funksjonsevne*. Hentet 28. november 2022 fra <https://www.oslo.kommune.no/egenberedskap/rad-til-personer-med-nedsatt-funksjonsevne/#toc-2>.

Pollard, R.Q., Dean, R.K., O’Hearn, A., Haynes, S.L. (2009). «Adapting Health Education Material for Deaf Audiences». *Rehabilitation Psychology*, 54(2), 232–238.
https://www.researchgate.net/publication/26241117_Adapting_health_education_material_for_deaf_audiences.

Prop. 81 L (2016–2017). *Lov om likestillings og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)*. Barne- og likestillingsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-81-l-20162017/id2547420/>.

Prop. 108 L (2019–2020). *Lov om språk (språkløva)*. Kulturdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-108-l-20192020/id2701451/>.

Prop. 141 LS (2020–2021). *Endringer i likestillings- og diskrimineringsloven mv. (universell utforming av IKT-løsninger) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 59 av 5. februar 2021 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2016/2102 om tilgjengeligheten av offentlige organers nettsteder og mobilapplikasjoner*. Kulturdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-141-ls-20202021/id2843131/>.

Regjeringen. (u.å.a). *Tegnspråkutvalget*. Hentet 22. november 2022 fra
<https://www.regjeringen.no/no/dep/kud/org/styrer-rad-og-utvalg/tegnsprakutvalget/id2869751/>.

Regjeringen. (u.å.b). *Om Statsministerens kontor*. Hentet 23. november 2022 fra
<https://www.regjeringen.no/no/dep/smk/organisasjonskart/id901/>.

Regjeringen. (2022a). *Smitteverntiltakene oppheves lørdag 12. februar*. Hentet 23. november 2022 fra
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/smitteverntiltakene-oppheves/id2900873/>.

Regjeringen. (2022b). *Hovedprinsipper i beredskapsarbeidet*. Hentet 25. november 2022 fra
<https://www.regjeringen.no/no/tema/samfunnssikkerhet-og-beredskap/innsikt/hovedprinsipper-i-beredskapsarbeidet/id2339996/>.

Regjeringen. (2022c). *Høring – gjennomføring av endringsdirektivet til AMT-direktivet mv.* Hentet 28. november 2022 fra
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-gjennomforing-av-endringsdirektivet-til-amt-direktivet-mv/id2927696/>.

Språkløva. (2021). *Lov om språk (LOV-2021-05-21-42)*. Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-05-21-42?q=spr%C3%A5kløva>.

Stavanger kommune. (u.å.). *Overordnet beredskapsplan – administrativ del*. Hentet 28. november 2022 fra
<https://www.stavanger.kommune.no/samfunnsutvikling/samfunnssikkerhet-og-beredskap/beredskap/#beredskapsplan>.

Stiftelsen Dam. (u.å.). *Om Stiftelsen Dam*. Hentet 23. november 2022 fra
<https://dam.no/om-stiftelsen-dam/>.

Stiftelsen Dam. (2022). *Korona-epidemien med oppdateringer på tegnspråk – for Bergen og Vestland*. Hentet 25. november 2022 fra <https://dam.no/prosjekter/korona-epidemien-med-oppdateringer-pa-tegnsprak-for-bergen-og-vestland/>.

Stortinget. (2020). *Skriftlig spørsmål fra Lars Haltbrekken (SV) til helse- og omsorgsministeren*. Hentet 23. november 2022 fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=79191>.

Tegn.tv. (u.å.). *Om tegn.tv*. Hentet 23. november 2022 fra <https://tegn.tv/om-tegntv/>.

The European Telecommunication Standards Institute. *Harmonisert europeisk standard: Krav til universell utforming for IKT-produkter og -tjenester (ETSI EN 301 549 V3.2.1 (2021-03))* (Nasjonal kommunikasjonsmyndighet, Overs.). <https://www.nkom.no/om-nkom/standardisering>.

Trondheim kommune. (2017). *Overordnet beredskapsplan – administrativ del*. Hentet 28. november 2022 fra https://www.trondheim.kommune.no/tema/politikk-og-planer/samfunns-areal-transportplaner/planer/#overordnet_beredskapsplan.

World Wide Web Consortium. *Retningslinjer for universell utforming av nettinhold 2.1* (Digitaliseringsdirektoratet, Overs.). [Web Content Accessibility Guidelines]. <https://www.w3.org/Translations/WCAG21-no-20210618/#media-alternative-prerecorded>.